

چالش‌های بودجه 1401 در حوزه تأمین و

تولید کالاهای اساسی

گروه مطالعات و پژوهش‌های
اتحادیه واردکنندگان نهاده‌های دام و طیور ایران

AVANDA

AVANDA

IRAN FEED GRAIN IMPORTERS UNION

اتحادیه واردکنندگان نهاده‌های دام و طیور ایران

اوندایا

چکیده

- ✓ این گزارش با رویکرد بررسی چگونگی تحقق اهداف بودجه 1401 و ادعای دولت در پوشش هدف بهبود معیشت افراد جامعه بویژه گروه های آسیب پذیر تهیه گردیده است.
- ✓ هرچند تأکید دولت در حذف ارز 4200 با دلایلی نظیر عدم تحقق اهداف معیشتی با واردات نهاده ها و کالاهای اساسی مشمول ارز 4200، ایجاد رانت برای برخی گروه ها و مواردی از این قبیل بوده است، ولی بنظر می رسد مدیریت کسری بودجه هدف اصلی این اقدام باشد.
- ✓ در حالی که در مبانی تهیه بودجه به اهداف حمایت از تولید داخلی، بهبود درآمد کشاورزان، تأمین کالاهای اساسی و ارتقای امنیت غذایی، جلوگیری از افزایش قیمت ها و ثبات در بازار اشاره گردیده است، اما تغییر مبنای نرخ تأمین ارز کالاهای اساسی و افزایش حدود 6 برابری آن و حذف یارانه های انرژی در خصوص برخی رشته فعالیت ها خود بطور شفاف و صریح زمینه افزایش قیمت ها را فراهم می سازد که خود تحقق سایر اهداف را با چالش مواجه می سازد.
- ✓ در حالی که دولت با حذف ارز ترجیحی به دنبال کاهش شکاف کسری بودجه و به دنبال آن جلوگیری از افزایش تورم ناشی از راه های تأمین کسری بودجه بوده است، اما با تقویت قدرت خرید مصرف کنندگان با اعلام پرداخت یارانه نقدی و معیشتی از یک سو و عدم توجه به توان و قدرت تأمین کنندگان نهاده ها و کالاهای مربوط به زنجیره نهاده های مذکور از سوی دیگر در عمل باعث شکاف عرضه و تقاضا و به تبع رشد قیمت ها در گروه کالاهای مربوطه خواهد شد.
- ✓ از جنبه حمایت از بخش های تأمین کننده کالا (با تأکید بر واردکنندگان نهاده های خوراک دام و طیور) نیز در لایحه پیشنهادی برای بخش دولتی با سهم حدود 30 درصدی از واردات و تأمین نهاده ها، بهره مندی از تسهیلات با رشد 33 درصدی نسبت به بودجه سال قبل مورد لحاظ قرار گرفته است. این در حالی است که برای بخش خصوصی تمهید خاصی برای حفظ قدرت واردات متناسب با سهم تأمین آنها و البته قابلیت آنها در تأمین نیاز کشور مورد لحاظ قرار نگرفته است. این شرایط نیز می تواند، شوک تأمین نهاده از طریق واردات را به همراه داشته باشد.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

صفحه: 2	تاریخ: مهر ماه 1400	ویرایش نهایی
---------	---------------------	--------------

✓ بر اساس پیش‌بینی نهادهای بین‌المللی، احتمال تداوم رشد قیمت در بازار کالاهای اساسی به دلیل خشکسالی، تداوم پاندمی کرونا و برخی سیاست‌های احتیاطی کشورها در راستای بالا بردن سطح ذخایر احتیاطی وجود خواهد داشت. از این رو کاهش قدرت تأمین نقدینگی برای واردات نه تنها از جهت افزایش نرخ ارز، بلکه از جهت رشد قیمت‌های جهانی نیز دور از انتظار نخواهد بود.

✓ بطور کلی لایحه بودجه بیشتر از آنکه بر اساس واقعیت‌های شرایط کشور از منظر پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های تأمین استوار باشد، بر چشم اندازها و آرمان‌ها استوار است. که این امر با اصل برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی در تعارض است.

✓ در راستای حمایت از بخش خصوصی و تداوم فعالیت این گروه در عرصه تأمین نهاده‌ها با توجه به ظرفیت‌های تجربی، دانش و سایر الزامات و به منظور جلوگیری از بروز تورم ناشی از فشار تقاضا، توصیه می‌گردد، حمایت‌های اعتباری و تسهیلاتی، متناسب با سهم تاریخی این بخش در تأمین بازار نهاده‌ها فراهم گردد.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده‌های دامی

صفحه: 3	تاریخ: مهر ماه 1400	ویرایش نهایی
---------	---------------------	--------------

فهرست مطالب

1.	مقد	6	مه	4						
سبه	هزینه	تجارت	و	اجزای	آن	Err	or! Bookmark not defined.	5		
سی	هزینه	واردات	در	کشورهای	مختلف	برر	Err	or! Bookmark not defined.	6	
است	کشورها	در	کاهش	هزینه	های	تجارت	سی	Err	or! Bookmark not defined.	7
لکرد	کشور	ترکیه	در	تسهیل	تجارت	عم	Err	or! Bookmark not defined.	8	
کارهایی	برای	تسهیل	و	کاهش	هزینه	تجارت	راه	Err	or! Bookmark not defined.	

9.

جم

15

17

ع بندی

منابع و مراجع

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

صفحه: 5

تاریخ: مهر ماه 1400

ویرایش نهایی

1. -مقدمه

بودجه ریزی و ارائه برنامه بودجه یکی از محورهای کلیدی و نقشه راه دولت‌ها، در رسیدن و اجرای برنامه‌های مربوط به رشد و توسعه اقتصادی، برنامه‌های حمایتی و امنیتی در کوتاه مدت و حتی حرکت در جهت اجرای برنامه های توسعه در بلندمدت می‌باشد.

در خصوص برنامه‌های بودجه توجه به این نکته ضروری است که همان اندازه که تبیین هزینه‌ها بطور دقیق حائز اهمیت می‌باشد، تبیین مبادی درآمدی و اطمینان از تحقق آن نیز حائز اهمیت است. در همین راستا توجه به این نکته نیز قابل توجه می‌باشد که تحقق هزینه‌ها به مراتب از درجه احتمال بالاتری نسبت به تحقق درآمدها برخوردار است و در این نقطه است که موضوع کسری بودجه امری اجتناب ناپذیر می‌نماید. اما آنچه توانمندی و درایت دولت‌ها را نمایان می‌سازد، دقت در میزان تبیین هزینه‌ها و درآمدها از یک‌سو و مدیریت شکاف بین هزینه‌ها و درآمدها از سوی دیگر است. به عبارت دیگر مدیریت کسری بودجه و ابزارهایی که در جهت تأمین درآمدهای مورد نیاز هزینه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد از اهمیت خاصی برخوردار است. عموماً راه‌های تأمین کسری بودجه منجر به افزایش نقدینگی و به تبع آن افزایش تورم را به همراه دارد، این در حالی است که خود تورم ایجاد کننده چالش‌هایی نظیر کاهش رفاه خانوارها از طریق کاهش قدرت خرید، کاهش قدرت رقابتی تولید و به تدریج کاهش و رکود در بخش تولید را به همراه خواهد داشت.

در این راستا یکی از اقداماتی که دولت سیزدهم به منظور کاهش کسری بودجه مورد استفاده قرار داده است، حذف حمایت‌های ارزی از بخش تأمین کالاهای اساسی از قبیل نهاده‌های دام و طیور نظیر جو، ذرت و کنجاله سویا بوده است.

صرفنظر از ارزشگذاری این اقدام، بررسی ابعاد مغفول در رویکرد تأمین این کالاها از سوی دولت برای جلوگیری از تنش‌های احتمالی در بازار کالاهای مذکور و بحران تأمین نیازمندی‌های جامعه در این

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده‌های دامی

صفحه: 6	تاریخ: مهر ماه 1400	ویرایش نهایی
---------	---------------------	--------------

خصوصاً، امری ضروری و کلیدی خواهد بود. این گزارش به بررسی ابعاد و حلقه‌های مفقوده در لایحه بودجه 1401 در زمینه تأمین نهاده‌های مذکور پرداخته است.

2. بررسی درجه وابستگی کشور در تأمین نهاده‌های خوراک دام و طیور و اقدام دولت مطابق

لایحه بودجه 1401

بر اساس آمار منتشره از سوی وزارت جهاد کشاورزی، آمار منتشره از سوی گمرک جمهوری اسلامی ایران و همچنین برآوردهای مربوط به نیاز کشور به کالاهای اساسی از سوی نهادهای متولی نظیر ستاد تنظیم بازار، توان تولید و درجه وابستگی کشور به تأمین نهاده‌های دامی، در حال حاضر حدود 90 درصد از نیاز ذرت، 90 درصد از نیاز کنجاله¹ و 50 درصد از نیاز جو کشور از طریق واردات و تخصیص ارز ترجیحی تأمین می‌گردد.

چنین اعداد و ارقامی گویای وابستگی شدید کشور به واردات نهاده‌های دام و طیور و معضلات مخصوص به آن است.

از سوی دیگر هرچند از منظر تأمین نهاده‌های دامی، از درجه وابستگی بالایی برخوردار است، اما ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های تولید دام و طیور در کشور باعث گردیده، که از بعد تأمین محصولات پروتئینی در حد خودکفایی قرار داشته و ضریب وابستگی کشور در این حوزه در سال‌های اخیر حداکثر بین 10 تا 13 درصد و در حد تأمین ذخایر استراتژیک باشد. البته در مواردی که نظم بازار از حالت عادی خارج شده و شوک‌های قیمت قابل استنباط باشد، بر اساس مصوبات تنظیم بازار اقداماتی در جهت واردات مقطعی و موقت محصولات پروتئینی نیز انجام می‌گیرد. ولی بطور کلی مبنای تأمین اساسی و عمده محصولات پروتئینی بر ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های تولید داخل استوار می‌باشد.

در همین راستا ذکر این نکته ضروری است که هرچند، حلقه تولید و تأمین محصولات پروتئینی مورد نیاز بازار داخلی بر توان و ظرفیت‌های داخلی استوار است، ولی وابستگی شدید این صنایع به حلقه تأمین نهاده‌های مورد نیاز دام و طیور، در واقع این حلقه را نیز در مسیر وابستگی به واردات قرار داده است. به همین دلیل چالش‌های مربوط به تأمین حلقه نهاده و خوراک در یک بازه زمانی کوتاه و در بسیاری از موارد به دلیل تاثیر از انتظارات تورمی و یا فاکتورهای روانی به همان سرعت به بازار کالاهای پروتئینی منتقل می‌گردد.

¹ از منظر واردات مستقیم کنجاله وابستگی حدود 60 درصد است، ولی بخشی از کنجاله از طریق استحصال روغن از دانه‌های روغنی وارداتی تأمین می‌گردد. با عنایت به ضریب وابستگی 90 درصدی به دانه‌ها روغنی می‌توان استنباط نمود که ضریب وابستگی به کنجاله نیز همان حدود 90 درصد باشد.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده‌های دامی

صفحه: 7	تاریخ: مهر ماه 1400	ویرایش نهایی
---------	---------------------	--------------

از سوی دیگر هرچند طبق ماده 39 قانون برنامه ششم توسعه، دستیابی به خودکفایی 78 درصدی در محصولات اساسی کشاورزی هدفگذاری شده است که طبعا کاهش ارزشبری واردات این کالاها را در پی خواهد داشت، اما مطالعات متعددی نظیر مطالعه نظری (1392)، بهرامی (1396) و سلطانی (1398) با استناد به سناریوهای تغییر اقلیم از یک سو و وضعیت منابع آبی، کیفیت خاک و تکنولوژی های تولید از سوی دیگر، نه تنها مسئله خودکفایی را تأیید نمی نمایند، بلکه توصیه به کاهش سطح زیرکشت برخی محصولات بویژه محصولات علوفه ای و خوراک دام و طیور و تأمین از طریق واردات را مورد تأکید قرار می دهند.

این در حالی است که در بودجه سال آینده منابع لازم برای افزایش تولیدات زراعی و باغی به میزان 7.3 میلیون تن دیده شده است. در واقع دولت نه تنها به پیش بینی ها و توصیه های ارائه شده از سوی محققین اعتنایی ندارد، بلکه پیش بینی های انجام شده از سوی وزارت جهاد کشاورزی در دولت قبل مبنی بر کاهش بین حدود 30 تا 50 درصدی تولید بویژه در حوزه تولید غلات و حبوبات نیز توجهی نداشته است.

تعریف اهداف بلند نظیر تکمیل و بهره برداری از 10 هزار هکتار شبکه آبیاری و زهکشی و افزایش ضریب خود اتکایی در تولید جوجه نژاد داخلی از 10 به 58 درصد از دیگر اهداف برنامه ای بودجه یکی دیگر از عوامل تاثیرگذار بر تصمیم حذف ارز 4200 تومانی از سیاست های حمایتی دولت تلقی می گردد.

در واقع دولت سیزدهم چنین تصور کرده است که با تعریف هدف افزایش تولید و بدون ملاحظات مربوط به تحقق هدف مذکور می توان تصمیم به کاهش کسری بودجه از طریق حذف 4200 تومانی و دلایل حذف ارز مذکور از نظام حمایتی را توجیه نمود.

از دیگر نکات قابل توجه در این زمینه تلاش دولت در جهت بهبود سطح پوشش بیمه کشاورزی از 18 به 27 درصد است تا از این طریق انگیزه کشاورزان حداقل به حفظ سطح زیر کشت به انجامد. اما باید توجه نمود که در شرایطی که کشاورزان با محدودیت منابع فیزیکی و اعتباری مواجه هستند، افزایش سطح پوشش بیمه باعث افزایش تولید نخواهد شد.

با توجه بندهای مربوط به حمایت‌ها و اهداف تعیین شده در خصوص افزایش تولید بخش کشاورزی می‌توان استنباط نمود که دولت در لایحه بودجه به ظرفیت‌های و پتانسیل‌های ذاتی مورد نیاز این بخش و همچنین شرایط خشکسالی سال زراعی پیش‌رو توجه چندانی نداشته و آرزوی خودکفایی و خوداتکایی را بر واقعیت وابستگی واردات، (حداقل در شرایط فعلی) را بیشتر مورد توجه قرار داده است.

افزایش تسهیلات برای شرکت‌های مباشر دولت یعنی شرکت پشتیبانی امور دام و شرکت بازرگانی دولتی به ترتیب به میزان 33 و 73 درصد به منظور تأمین سرمایه مورد نیاز واردات با توجه به حذف ارز 4200 تومانی از سیستم واردات کالاهای مذکور مورد لحاظ قرار گرفته است و البته در بند (ز) تبصره 2 لایحه مذکور اشاره دارد، به منظور پشتیبانی و تدارک مناسب کالاهای اساسی، 3 شرکت بازرگانی دولتی، پشتیبانی امور دام کشور و خدمات کشاورزی در صورت ضرورت و تأیید سازمان برنامه و بودجه کشور مجاز به استفاده از تسهیلات بانکی فراتر از سقف مصوب پیوست شماره (3) لایحه بودجه می‌باشند. لازم به ذکر است برای بخش خصوصی، نمی‌توان استنباط صریحی را برای تمهید یا حمایت از بخش مذکور در جهت واردات کالاهای اساسی مشاهده نمود.

3. بررسی سهم بخش خصوصی و دولتی در تأمین نهاده‌های خوراک دام و طیور به منظور بررسی تناسب برنامه‌های دولت در لایحه بودجه 1401 در خصوص تأمین نهاده‌های خوراک دام و طیور با تأکید بر جو، ذرت و کنجاله در ادامه و در قالب جداول 1 تا 4 سهم بخش دولتی و سایر بخش‌ها (خصوصی) را از وزن و ارزش واردات ذرت، جو و کنجاله بصورت جمعیتی و در خصوص ذرت بصورت منفرد آورده شده است.

جدول (1) سهم وزنی بخش خصوصی و دولتی در واردات جو، ذرت و کنجاله (درصد)

صاحبان کالا/سال	97	98	99	9 ماهه 1400
پشتیبانی امور دام	13	25	24	31
سایر	87	75	76	69

مأخذ: یافته های تحقیق

جدول (2) سهم ارزشی بخش خصوصی و دولتی در واردات جو، ذرت و کنجاله (درصد)

صاحبان کالا/سال	97	98	99	9 ماهه 1400
پشتیبانی امور دام	16	26	27	34
سایر	84	74	73	65

مأخذ: یافته های تحقیق

جدول (3) سهم وزنی بخش خصوصی و دولتی در واردات ذرت (درصد)

صاحبان کالا/سال	97	98	99	9 ماهه 1400
پشتیبانی امور دام	8	22	16	13
سایر	92	78	84	87

مأخذ: یافته های تحقیق

جدول (3) سهم ارزشی بخش خصوصی و دولتی در واردات ذرت (درصد)

صاحبان کالا/سال	97	98	99	9 ماهه 1400
پشتیبانی امور دام	8	22	14	12
سایر	92	78	86	88

مأخذ: یافته های تحقیق

همانطور که اطلاعات جداول برای سال های 1397 تا 9 ماهه 1400 نشان می دهد، بخش خصوصی سهم قابل توجهی را در واردات نهاده به لحاظ وزنی و به تبع آن سهم ارزشی آن داشته است.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی		
ویرایش نهایی	تاریخ: مهر ماه 1400	صفحه: 10

بدیهی است وجود ارز 4200 به عنوان یک عامل اثرگذار برای ورود بخش خصوصی به فعالیت در این حوزه بوده است. اما نکته دیگری که در این راستا می تواند استنباط می گردد آن است که این سهم به نوعی توانمندی بخش خصوصی را در مدیریت تأمین بازار حداقل در حلقه واردات و توانمندی های بخش مذکور در حوزه تجارت، شناسایی بازارهای تولیدکننده و صادرکننده این کالاها و سایر فرایندهای مترتب بر واردات را نیز نشان می دهد.

آنچه مسلم است، با حذف ارز 4200 تومانی و ارجاع این ارز به نرخ 23 هزار تومان به معنای کاهش حدود 5 و نیم برابری قدرت سرمایه واردکنندگان این کالاها یا به عبارت دقیق تر کاهش میزان نقدینگی برای واردات همان میزان نهاده (با فرض ثبات قیمت ها) می باشد و این بدان معناست که بدون هیچ تحلیل اضافه و با عنایت به مشابه بودن سهم وزنی و سهم ارزشی واردات خوراک دام و طیور، میزان واردات کالاها مذکور به شدت کاهش خواهد یافت.

با عنایت به وابستگی شدید صنعت دام و طیور به تأمین نهاده از طریق واردات و با توجه به توان اندک تولید داخل در تأمین این نهاده ها و حتی با فرض تحقق پیش بینی افزایش 7.3 میلیون تنی تولید محصولات کشاورزی در لایحه بودجه که در مجموع افزایش تولید محصولات زراعی و باغی را دربر می گیرد، ایجاد شکاف شدید بین عرضه و تقاضای نهاده های مذکور و به تبع کاهش تولید فراورده های دام و طیور از یک سو و بحران ورشکستگی بنگاه های تولیدکننده محصولات پروتئینی مبتنی بر دام و طیور از سوی دیگر، دور از انتظار نخواهد بود. ضمن اینکه کاهش قدرت خرید واردکنندگان، در بلندمدت پایداری فعالیت این بنگاه ها را تحت تاثیر قرار خواهد داد.

شایان ذکر است بر اساس پیش بینی نهاده های بین المللی، احتمال تداوم رشد قیمت در بازار کالاها اساسی به دلیل خشکسالی، تداوم پاندمی کرونا و برخی سیاست های احتیاطی کشورها در راستای بالا بردن سطح ذخایر احتیاطی وجود خواهد داشت. از این رو کاهش قدرت تأمین نقدینگی برای واردات نه تنها از جهت افزایش نرخ ارز، بلکه از جهت رشد قیمت های جهانی نیز دور از انتظار نخواهد بود.

4. مهمترین اقدامات دولت بر اساس بودجه 1401 در راستای تأمین کالای اساسی

در تبصره 14 لایحه بودجه 1401 در خصوص هدفمندی یارانه‌ها پیشنهاد پرداخت 100 هزار میلیارد تومان یارانه جدید در سال آینده به مردم در ازای اصلاح ارز 4200 تومانی و جبران اصلاح نرخ کالاهای اساسی، دارو، یارانه نان و خرید تضمینی گندم آمده است.

کل یارانه پرداختی در سال آینده طبق این لایحه 336 هزار میلیارد تومان پیشنهاد شده است که 73 هزار و 800 میلیارد تومان آن یارانه نقدی و معیشتی است.

اقدام دیگر دولت در این خصوص افزایش سهم تسهیلات برای شرکت‌های مباشر دولت بین 33 تا 67 درصد به ترتیب برای شرکت پشتیبانی امور دام و شرکت بازرگانی دولتی بوده است. در جایی دیگر از این لایحه (بند ز تبصره 2) امکان افزایش سقف تسهیلات برای مباشران دولتی در جهت تأمین کالاهای اساسی داده شده است.

در این راستا علی‌رغم سهم بالای بخش خصوصی و توان این بخش در تأمین نهاده‌های دام و طیور، دولت در لایحه بودجه پیشنهادی هیچ تمهید مشخصی را برای بخش مذکور در نظر نگرفته است و این خود چالشی در جهت تحقق هدف تأمین معیشت از یک سو و رونق و پایداری تولید در فعالیت‌های وابسته به این نهاده‌ها از سوی دیگر خواهد بود.

از نکات قابل توجه این جابجایی یارانه‌ها در لایحه بودجه می‌توان به حمایت حداکثری دولت در حلقه مصرف اشاره نمود که با پرداخت یارانه نقدی و معیشتی به دنبال تقویت قدرت خرید این گروه از ذی نفعان بازار است. این در حالی است که تقویت تقاضا در شرایطی که میزان عرضه به دلیل کاهش قدرت سرمایه‌گذاران و تأمین‌کنندگان به احتمال قوی با کاهش مواجه خواهد بود، خود می‌تواند اثرات تورمی بیشتری را به همراه داشته باشد.

در واقع هرچند اقدام به تقویت قدرت خرید به عنوان یک راهکار معیشتی، از نگاه کلی و ماهیتی مستقل می‌تواند اقدام شایسته‌ای محسوب گردد، اما بررسی این اقدام در طول زنجیره تأمین کالا و در چارچوب عرضه و تقاضا می‌تواند یک اقدام برهم‌زننده تعادل محسوب گردد.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده‌های دامی

صفحه: 12	تاریخ: مهر ماه 1400	ویرایش نهایی
----------	---------------------	--------------

4. نقش بهبود زیرساخت های لجستیک، تسهیل فرایند واردات در کاهش هزینه های تأمین کالا در راستای بررسی وضعیت واردات نهاده ها در کشور موضوع اعتبار لازم برای تأمین ارزش کالا (فاکتور مرتبط با قیمت) همواره به عنوان مهمترین عامل حمایت و مداخله دولت ها در ایران بوده است، در حالی که هزینه های واردات تنها محدود به قیمت و مقدار کالا نبوده بلکه فرایندهای مترتب بر واردات نیز بر این هزینه ها تاثیرگذار بوده، بگونه ای که در حال حاضر مبنای رقابت کشورها در حوزه تجارت کالا بطور مشخص تحت همین هزینه ها قرار می گیرد. زیرا قیمت در بازار جهانی تعیین شده و تقریباً با توجه به مبدأ تأمین همه متقاضیان از شرایط نسبتاً یکسانی برخوردار می باشند.

بررسی های اولیه از لایحه بودجه حکایت از این واقعیت را دارد، که دولت با حذف یارانه ارزی از تأمین کالاهای اساسی، بنظر برنامه ای جهت تسهیل و تخصیص اعتبار برای بهبود زیرساخت ها و تقویت الزامات مورد نیاز در جهت کاهش هزینه های واردات ندارد.

نمودار (1) هزینه های تحمیلی به واردات (صرف نظر از قیمت کالا و مستقل از ارزش کالا) که صرفاً ناشی از عملکرد سیستمی، کیفیت خدمات و فرایندهای مربوط به لجستیک، فرایندهای اداری تأیید و ترخیص کالا از گمرک و مواردی از این قبیل می باشد را برای ایران و از جمله کشورهای همسایه ایران نشان می دهد.

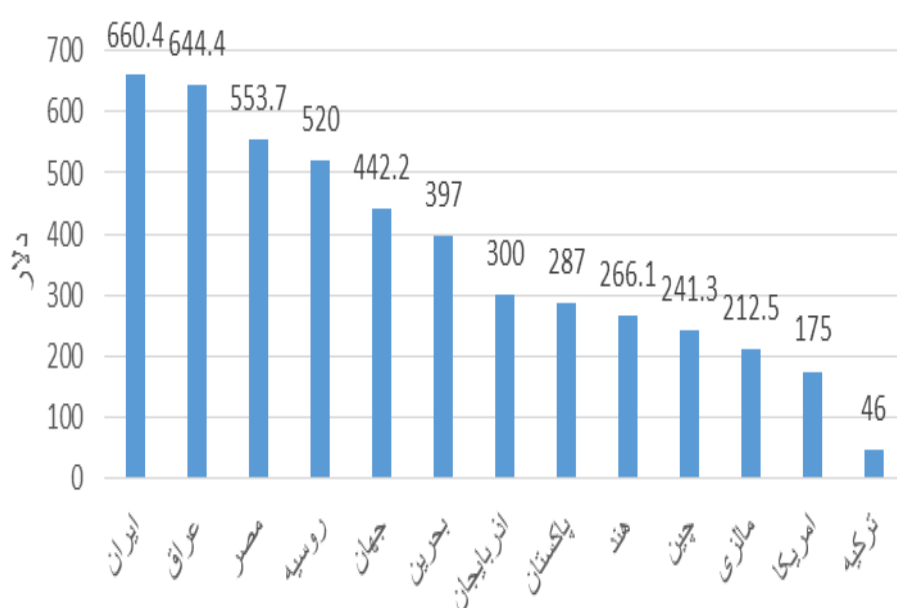
لازم به ذکر است هزینه های مذکور در دسته دوم هزینه تجارت بوده و تحت تاثیر متغیرهای دورنی یا درون زا است و عوامل خاص مربوط مبدا یا مقصد هستند و به نوعی نشان دهنده "ضخامت" مرزهای تجاری آنها است. این هزینه ها عبارتند از:

- عملکرد لجستیکی (هزینه، تاخیر و قابلیت اطمینان) و تنگناهای تسهیل تجارت (مانند کنترل مرزها و سیستم های ترانزیت با کشورهای ثالث)؛
- ارتباطات بین المللی، مانند وجود خدمات منظم دریایی، هوایی و زمینی، به ویژه با توجه به سازمان hub-and-spoke حمل و نقل بین المللی؛

• تعرفه ها؛ و

• اقدامات غیر تعرفه ای.

با توجه به ماهیت فراگیر این طبقه بندی، انتظار می رود هزینه های تجارت در کشورهای در حال توسعه به طور قابل توجهی بیشتر از هزینه های اقتصادهای توسعه یافته باشد به این دلیل که تعرفه ها و موانع غیر تعرفه ای در کشورهای در حال توسعه همچنان قابل توجه است.

شکل (1) هزینه واردات در سال 2019 برای چند کشور مختلف شامل کشورهای همسایه ایران Source: worldback, 2021

شکل (1) نشان می دهد که در بین کشورهای منتخب، کشور ایران بیشترین هزینه واردات را داشته است. در هر فرایند واردات 660 دلار هزینه برای زمان، حمل و نقل و سایر موارد قانونی و گمرکی متحمل واردکننده شده است. بخشی از این هزینه ها ناشی از تحریم های بین المللی و برخی دیگر ناشی از ضعف و کیفیت خدمات مترتب بر واردات یا به عبارتی خود تحریمی و همچنین فرصت های از دست رفته برای تجار ایران می باشد. کمترین رقم هزینه های مذکور مربوط به کشور ترکیه با 46 دلار بوده است. میانگین جهانی این هزینه 442 دلار می باشد.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهادهای دامی

صفحه: 14	تاریخ: مهر ماه 1400	ویرایش نهایی
----------	---------------------	--------------

5. جمع بندی

اساسا یکی از ابعاد کلیدی یا ضرورت‌هایی که دولت‌ها بر اساس آن اقدام به بودجه‌ریزی و بودجه‌بندی می‌نمایند، تحقق هدف برقراری نظم و تعادل بین طرف عرضه و تقاضای اقتصاد می‌باشد. به بیان دیگر بودجه دولت باید بگونه‌ای تنظیم گردد که سهم بخش دولت، سرمایه‌گذاری، خالص صادرات و واردات و مصرف بخش خصوصی و خانوارها در تعادل درآمد ملی (در دوره اجرای برنامه‌های پولی و مالی دولت) دچار عدم تعادل پایدار نگردد.

با توجه به تصمیم حذف ارز ترجیحی از بخش مصارف دولت به دلایلی نظیر عدم اثربخشی در جهت بهبود معیشت خانوارها، توزیع رانت و برهم زدن فضای رقابت بین ذی‌نفعان در حلقه متقاضیان نهاده‌های خوراک دام و طیور از یک‌سو و توان تولید داخل در تأمین نهاده‌های مذکور از سوی دیگر، بررسی نحوه برقراری توازن بین نیروهای عرضه و تقاضای زنجیره کالاهای مذکور و همچنین بررسی نحوه حمایت از تأمین‌کنندگان کالاهای وارداتی متناسب با سهم آنها در تأمین امری ضروری است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد صرف‌نظر از اتفاقاتی که در عرصه بازارهای جهانی رخ دهد و با فرض ثابت بودن قیمت‌های جهانی خوراک دام و طیور، لایحه بودجه 1401 پتانسیل افزایش تورم در سال آینده را از دو جهت به همراه خواهد داشت. تورم ناشی از فشار هزینه که این منبع رشد تورمی با عنایت به درجه وابستگی کشور به واردات نهاده‌های خوراک دام و طیور و افزایش حدود 6 برابری هزینه هر واحد ارز، امری کاملا بدیهی خواهد بود. منبع دوم تشدید تورم، ناشی از فشار تقاضا (به دلیل جبران نقدی اصلاح ارز ترجیحی) در مقابل کاهش قدرت تأمین سرمایه مورد نیاز بخش خصوصی در دو حلقه واردات نهاده (با عنایت به سهم غالب آنها در واردات و تأمین نهاده‌های مذکور) و هم در حلقه تولیدکنندگان فرآورده های دام و طیور، که به تبع کاهش تولید و عرضه فرآورده‌های پروتئینی را به همراه خواهد داشت.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده‌های دامی

صفحه: 15	تاریخ: مهر ماه 1400	ویرایش نهایی
----------	---------------------	--------------

از حیث حمایت از ذی نفعان حلقه واردات با بررسی بندهای لایحه بودجه می توان استنباط نمود که نه تنها به سهم بخش خصوصی در تأمین نهاده های خوراک دام و طیور توجه نشده است، بلکه حلقه های بعدی زنجیره و استفاده کنندگان از نهاده های مذکور در فرایند تولید محصولات پروتئینی نیز توجهی نشده است.

بررسی ها نشان می دهد لایحه بودجه پیشنهادی با نوع حمایت های اعلامی که بیشتر بر بهبود یا حفظ قدرت خرید مصرف کنندگان تأکید داشته و قدرت تولید کنندگان را کمتر مورد توجه قرار داده از یک سو و با برنامه حمایتی اعلام شده از مابشران دولتی با سهم حدود 30 درصدی از بازار نهاده های خوراک دام و طیور و نادیده انگاشتن بخش خصوص در زنجیره حمایت از سوی دیگر، از دو جهت و البته با ماهیت گوناگون تعادل عرضه و تقاضا در زنجیره نهاده های خوراک دام و طیور را با چالش جدی مواجه خواهد ساخت.

برهم زدن تعادل عرضه و تقاضا با افزایش فشار تورمی در بازار نهاده و کالا، ضمن کاهش قدرت خرید مصرف کنندگان کالاهای نهایی مورد نظر، اثربخشی یارانه نقدی حلقه مصرف کنندگان را نیز بی ثمر یا کم اثر خواهد ساخت.

با توجه به هزینه های بالای واردات کشور که بخش عمده آن به دلیل ضعف عملکردی و سیستمی می باشد، توصیه می شود بخشی از بهبود معیشت مردم از طریق کاهش هزینه های زائد واردات مورد هدف قرار گیرد.

کاهش هزینه های واردات، تا حدی هزینه های ناشی از افزایش نرخ ارز را برای تجار نیز جبران می نماید.

منابع و مراجع

- 1- بهرامی، فهیمه. 1396. تدوین الگوی تولید و تجارت محصولات کشاورزی مبتنی بر رهیافت آب مجازی. رساله دکتری. دانشگاه زابل
- 2- سلطانی، ا.، زند، ا.، عالیمقام، م.، نهبندانی، ع.، بارانی، ح.، سلطانی، ا.، ترابی، ب.، زینلی، ا.ح.، میرکریمی، ش.، جولایی، ر. 1398. تحلیل امنیت غذایی کشور تا 2050 با مدل سازی همبست آب، زمین، غذا و محیط زیست: چشم انداز و سایت های لازم. گزارش طرح تحقیقاتی. سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی.
- 3- نظری، محمدرضا. 1392. ارائه الگوی تولید و تجارت بخش کشاورزی تحت تاثیر سناریوهای تغییر اقلیم. رساله دکتری دانشگاه تهران

1. Duval, Y. and Utoktham, C., 2011, Intraregional Trade Costs in Asia: A Primer, Asia-Pacific Development Journal, Vol. 18, No. 2.
2. ESCAP, 2011, 'Chapter 6: Facilitating Intraregional Trade' in Asia-Pacific Trade and Investment Report 2011: Post-Crisis Trade and Investment Opportunities.
3. ESCAP, 2012, Theme Study of the 68th Commission Session on Growing Together: Economic integration for an inclusive and sustainable Asia-Pacific century.
4. OECD, 2011, OECD Trade Facilitation Indicators – Turkey, trade policy paper No: 118
5. Arvis, J. F., Shepherd, B., Duval, Y., and Utoktham, C., 2013, Trade Costs and Development: A New Data Set, Poverty reduction and economic management (PREM) network, Economic premise, World bank.
6. Hoekman, B and Shepherd, B, 2015, Reducing trade costs, Developing Trade Consultants.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهادهای دامی

صفحه: 17	تاریخ: مهر ماه 1400	ویرایش نهایی
----------	---------------------	--------------

عنوان گزارش: هزینه های تجارت کالا و اقدامات مورد نیاز در کاهش آن

www.iranavanda.com

email: info@iranavanda.com

آدرس اتحادیه: تهران خیابان قائم مقام فراهانی
کوچه بیست و ششم پلاک ۱۰ واحد ۱۲

تلفن: ۶-۸۸۳۱۳۳۸۵

فکس: ۸۸۸۶۵۹۰۷